ANTIKVARIAT MATS REHNSTRÖM

NYHETSBREV 300
RARA BÖCKER
10 APRIL 2017

Jakobsgatan 27 nb | Box 16394 | 103 27 Stockholm | tel 08-411 92 24 | fax 08-411 94 61
e-post: rehnstroem@svaf.se | www.matsrehnstroem.se
ÖPPET TORSDAGAR 15.00–18.30

När jag den 7 januari 2004 gav ut mitt första nyhetsbrev såg jag inte riktigt framför mig stunden då jag skulle skriva ett förord till det trehundrade. Nu, 7500 nyhetsbrevsböcker senare, är jag alltså där och ber att få tacka såväl de intresserade mottagarna som de som på olika sätt varit delaktiga i att göra nyhetsbreven.

Urvalet i nyhetsbrevet sträcker sig denna gång över 350 år med en bibelkonkordans med fin klosterproveniens som äldsta objekt och elias fries fina planschverk *Sveriges ätliga och giftiga svampar* som modernaste nummer. Här finns bland annat två boktryckerihyllningar till Gustav III under hans italienska resa och cajsa wargs *Hjelpreda* i första upplagan från 1755.

Med vänliga hälsningar!

Mats Rehnström

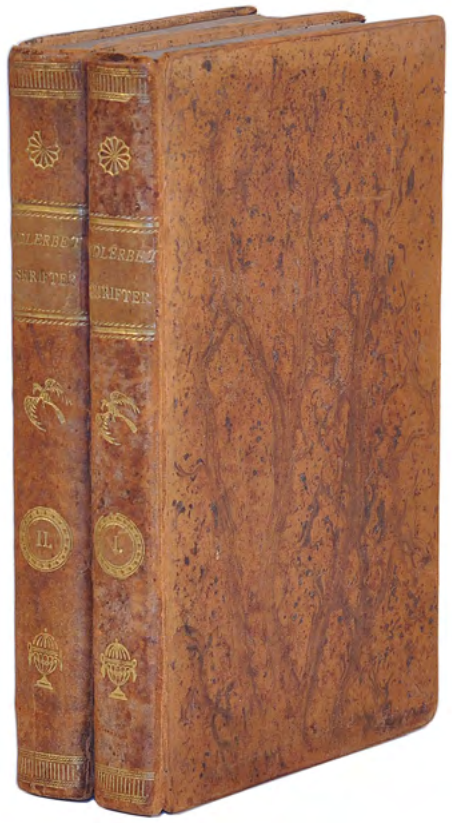

1. ADLERBETH, GUDM. J. **Poëtiska arbeten.** Andra upplagan rättad och tillökt. I-II. Sthlm, J. P. Lindh, 1802-03. 8:o. (8),388 + (6),355 s. Graverade titelvinjetter med svanmotiv. Två lätt nötta samtida alrotsmarmorerade skinnbd med guldornerade ryggar och ljusbruna titeletiketter. Pappret på pärmarnas insidor liksom för- och eftersättsblad med vacker blomsterdekor. Lätt skrapade pärmar. Spridda lagerfläckar. Ett hål i deltitelbladet till "Ingiald Illråda" på s. 137 i första delen. ⋆900

Utgör en helt omarbetad utgåva av "Skaldskrifter" från 1796-97. Innehåller dramatik, dikter och några översättningar ur Vergilius. En ny upplaga utkom 1818.

2. BANCK, L. **De tyrannide papæ** in reges & principes christianos, diascepsis. Cui, in fine addita est, Laurentii Vallæ declamatio. Franeker, impensis Johannis Arceri, typis I. Alberti, 1649. 12:o. Extra grav. titelblad,(22),664,(36) s. Samtida lätt fläckat pergamentband med senare handskriven ryggtitel. Båda titelbladen med bortklippta namnteckningar och små lagningar efter detta. Enstaka fläckar. Fuktränder på s. 325-36 och 639-50. Registret i slutet något fuktbuckligt och med större fuktrand. Många samtida understrykningar i bläck. Samtida anteckning på latin på frampärmens insida. Med Tranemålaexlibriset från Göteborgs stadsbibliotek på bakre pärmens insida, Per Hiertas och Thore Virgins namnteckningar, den senare daterad den 16 november 1932, samt Virgins stpl Biblioteca Qvarnforsiana och guldpressade pärmexlibris samt anteckning om författaren. ⋆6500

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 47. Med tryckt dedikation till drottning Kristina och hyllningsverser av P. Moll och Dominicus Acronius samt Lorenzo Vallas "De falso creditæ & ementiæ Constantini donatione, declamatio", vilken upptar s. 565-664. Laurentius Gunnari Banck (ca 1617-82) från Norrköping lämnade Sverige efter studier vid Uppsala universitet för en studieresa med tre bröder Sparre och blev efter resor i Spanien, Frankrike och Italien professor i juridik i Franeker i Holland. Banck gjorde sig känd för hätska angrepp på katolicismen, vilket här kan utläsas redan av titeln. Thore Virgin ropade in boken på Hiertas stora auktion 1932 för 4 kr.

3. BERGIUS, B. **Tal, om läckerheter**, både i sig sjelfva sådana, och för sådana ansedda genom folkslags bruk och inbillning, hållet för kongl. Vetenskaps academien vid præsidii nedläggande, den 3 maj 1780. I-II. Sthlm, J. G. Lange, 1785-87. 8:o. (6),272,(1) + (6),328 s. Båda delarna med grav. titelvinjetter, den senare inklistrad. + (BLOM, C. M.) **Register öfver framledne banco-commissariens Bengt Bergii Tal om läckerheter**, som hölts i kongl. Vetenskaps academien vid præsidii nedläggande den 3 maj 1780. Sthlm, J. G. Lange, 1785. 8:o. (4),20 s. Samtida ngt nött ljusbrunt stänkdekorerat hfrbd med

upphöjda bind, guldlinjerad rygg och ljus titeletikett i glättad papp. Stänkta snitt. Titeletiketten med spricka och det lite blekta ryggskinnet hårdare nött nederst. Stötta pärmhörn. Del I delvis lagerfläckig, del II med bara enstaka småfläckar. Med en inköpsanteckning daterad den 6 december 1816, J. H. af Geijerstams blindpressade exlibris, P. [?] Rob. Lundbergs namnteckning och ett sentida exlibris med förnamnen Ulla och Boris. ⋆22500

Du Rietz Gastronomisk spegel 48. Blomqvist Mat och dryck i Sverige s. 286. En tysk översättning utkom 1792. Utgiven efter författarens död av Samuel Ödmann och med en stor mängd kompletterande noter av denne. Det separat utgivna registret till första delen sammanställdes av Carl Magnus Blom. Förorden i första delen respektive registret är skrivna av brodern Peter Jonas Bergius och i andra delen av Samuel Ödmann. Första delen behandlar läckerheter ur växtriket och andra delen ur djurriket. Bengt Bergius och Samuel Ödmann hämtade huvuddelen av uppgifterna om läckerheter från jordens alla hörn ur olika reseskildringar och visade prov på en ovanlig vidsynthet vad gäller främmande seder: ”gammalt salt kött och fläsk samt förlegad torr-fisk är ej för oss någon smakelig kost; men rarheten och moden kan göra sådant til det smakeligaste”. Johan Henrik af Geijerstam (1804-77) var kapten vid Svea artilleriregemente och sålde sin stora boksamling på 2578 nummer den 6 februari 1858.

4.

4. COLUMBUS, S. **Bibliske werld/ sampt andre hans poetiske skriffter**/ med flijt samblade/ och andre resan uplagde. Sthlm, J. G. Eberdt, 1687. 4:o. (136) s. Med graverad vinjett på titelbladet och tryckta noter i texten. Halvpergamentbd med handtextad ryggtitel och blågrått pärmpapper (Johanna Röjgård). Gammalt helt guldsnitt. Titelbladet och andra bladet något bruntonade i marginalerna. Ett lätt horisontalt veck i titelbladet. Enstaka fläckar, t.ex. några småfläckar i ryggmarginalen på blad C4 och fuktfläck i yttermarginalen på blad G1. Fint ex. ⋆6500

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 178. Davidsson Svenskt musiktryck före 1750, nr 74-75. Den ovanligare varianten med vacker graverad titelvinjett, ritad av Columbus och graverad av Dionysos Padtbrugge, i stället för träsnittsvinjett på titelbladet. Musiken är komponerad av Gustaf von Düben. Denna den första samlade editionen av Columbus diktning utgavs av hans elev Jacob Reenstierna och innehåller även begravningsverser över bl.a. Marcus Cronström, Ebba Brahe och Ludvig Pontus De la Gardie. Den charmiga vinjetten föreställer ett slädparti efter häst med texten: ”Hwar odygd åker fram, haar hon sitt straff på meedan, hoo lustan hyysa will han måst’ ock hyysa sweedan. Som skugga föllier kropp, så föllier hugnad dygd: odygdens föllie är, nöd, ånger, skam ock blygd”.

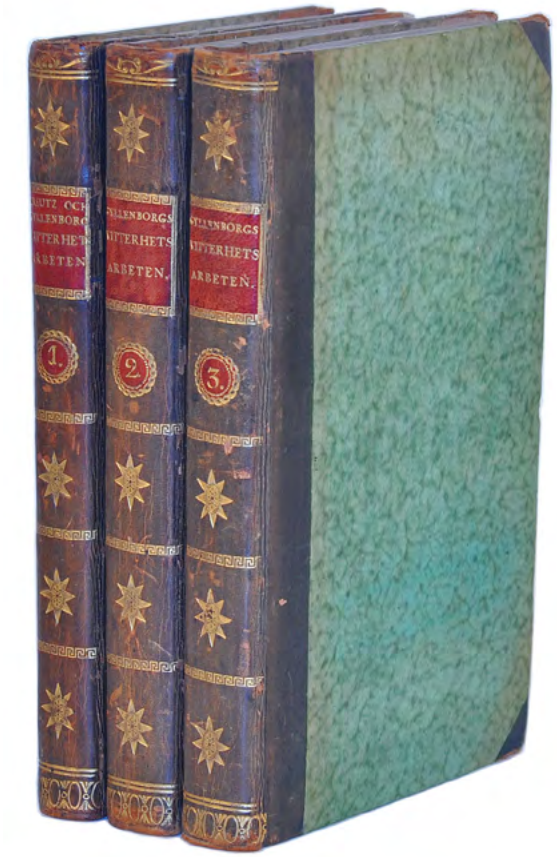

5. CREUTZ, (G. P.) & GYLLENBORG, (G. F.). **Vitterhets arbeten**. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1795. 8:o. (8),252 s. + GYLLENBORG, (G. F.). **Sednare vitterhets arbeten**. Oder. Inträdes-tal. Fabler. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1795. 8:o. Grav. porträtt,(8),232 s. + GYLLENBORG, (G. F.). **Försök om skaldekonsten**. Poëme i fyra sånger. Tillika med bifogade anmärkningar om svenska versification. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1798. 8:o. (4),103,(1) s. + GYLLENBORG, (G. F.). **Theater-stycken.** Utgörande tredje delen af des til trycket befordrade arbeten. Sthlm, J. A. Carlbohm, 1797. 8:o. (6),333,(1) s. Tre läckra samtida obetydligt nötta olivgröna hfrbd med guldornerade ryggar inkluderande stjärnor och meanderslingor, röda titeletiketter och röda runda nummerskyltar. Blekgula snitt. Fläckstråk på första delens bakpärm. Enstaka obetydliga småfläckar. I första delen lätt solk i yttermarginalen på s. 240. I andra delen några små bläckfläckar på s. 7-8 liksom på titelbladet till ”Försök om skaldekonsten”, vars sista blad har marginalnagg och trycksvärtefläck. I tredje delen lätt trycksvärtestråk på s. 19. Trevlig svit. ⋆3500

En andra upplaga av första delen utkom 1812. Det fina porträttet av Gyllenborg är graverat av Elias Martin och var möjligen tänkt till verket, men brukar normalt sett inte återfinnas där. Gyllenborgs och Creutz ungdomsarbeten utgavs som ett gemensamt verk då ”våra ungdoms-foster, som ifrån deras första varelse varit sammantryckte och blandade med hvarandra, kunna nu mera efter fyratio års samband, icke utan våldsverkan och afsaknad på min sida åtskiljas”. ”Vitterhets arbeten” utgiven på A. Wiborgs förlag och ”Theaterstycken” på Utters förlag. Helt avsiktligt avstod utgivaren från att numrera delarna i dessa samlade verk, så att läsaren inte skulla behöva ”förskaffa sig andre, än dem han åstundar äga”. I ”Sednare vitterhets arbeten” återfinns Gyllenborgs fabler. I sviten ingår ibland även ”Tåget öfver Bält” i dess andra upplaga från 1800 och Ovidiusöversättningen ”Tvisten emellan Ajax och Ulysses” tryckt hos Delén 1804.

6. [Daldansen] **Kongl. maj:ts nådige bref til öfwer-ståthållaren och samtelige landshöfdingarne**, dat. i råd-cammaren then 9 julii 1743, med then uti kongl. maj:ts nådige kungiörelse af then 23 sistledne junii utlåfwade berättelse, angående en del dal-allmoges sammangaddning och upror. [=rubrik]. Sthlm, Kongl. tryckeriet hos P. Momma, 1743. 4:o. (84) s. Häftad och oskuren. Enstaka lager- och småfläckar. Trycksvärtefläckar i yttermarginalen på blad B3 och gultonade fuktfläckar på blad B4. Bra ex. ⋆2500

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 6205: ”berättelsen tros icke wara så aldeles owäldig”. På s. (36)-(83) återfinns avtryckta handlingar om händelserna. Den första större redogörelsen för stora daldansen och ur tydligt myndighetsperspektiv. Sommaren 1743 tågade över 4000 dalkarlar till Stockholm i protest mot kriget i Ryssland och de utskrivningar och dåliga tider som var en följd av detta. I den aktuella tronföljdsfrågan var den danska kronprinsen Fredrik dalkarlarnas val. Tåget var beväpnat och slog den 20 juni läger på nuvarande Gustav Adolfs torg i Stockholm. Efter några dagars tvehågsenhet slog militären till och ett flertal deltagare sköts ned innan folkhären skingrades. Flera av ledarna dömdes senare till döden.

7. **Den borgerliga kok-boken**, innehållande beskrifning på tillredningen af alla nu brukliga mat-anrättningar, samt geléer och glasser, insyltningar, beredning af bärwiner, mjöd och likörer m.m., äfwensom upplysning om sättet att förwara, insalta och torka alla slags matvaror. Sthlm, A. G. Hellsten, 1842. 8:o. (4),220,(8) s. Samtida violett hklbd med blank rygg, vilken är blekt och lite solkig. Stänkta snitt. Spridda lager- och småfläckar, främst i marginalerna. Rivet nedre ytterhörn på s. 55-56, fläck i nedre marginalen på s. 183-86 och små fläckar i yttermarginalen på s. 201-18. Wendela Castmans namnteckning på titelbladet och Catharina Palmblads exlibris. ⋆5000

Du Rietz Gastronomisk spegel 119. Blomqvist Mat och dryck i Sveriges. 210. Utgiven på M. Wirsells förlag. Här kan man läsa recept på bl.a. ”kalfkött i papperslåda”, ”njurbröd” och ”kalfhufwud med gul sås”. Wendela Castman (1823-76) gifte sig 1851 med Mattias Egerström (1820-55) som var fängelsedirektör i Linköping.

8. FRIES, E. **Sveriges ätliga och giftiga svampar tecknade efter naturen** [...] utgifna af kongl. Vetenskaps-akademien. [I-X]. (Sthlm, P. A. Norstedt & söner, 1860-66). Folio. Extra litograferat titelblad,(2),53,(1 blank),1-2 s. & I-IX,Xa-b,XI-XCIII färglitograferade plr. Elegant brunt halvmarokängbd med upphöjda bind, blinddekorerad och guldornerad rygg (Hedberg, 1946). Övre rödstänkta snitt, övriga snitt endast putsade. Samtliga tio tryckta häftesomslag medbundna. Textdelen delvis lätt lagerfläckig. Plansch IX lagerfläckig. Bra ex. ⋆30000

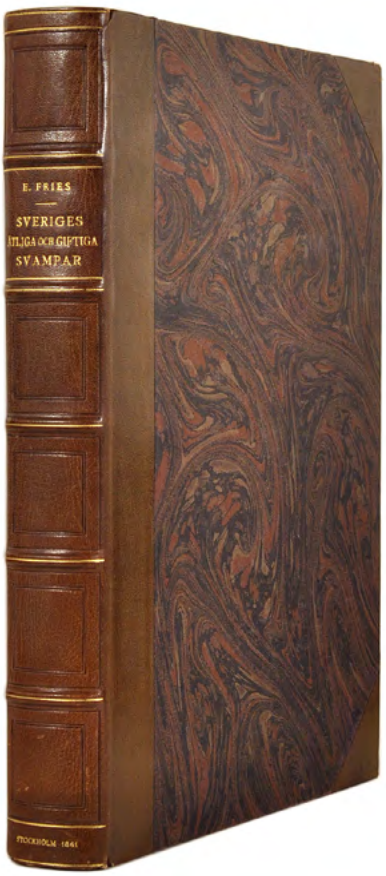

Krok Bibliotheca botanica suecana 129. Nissen Die botanische Buchillustration 655. Blomqvist Mat och dryck i Sverige s. 113. Bladet s. 15-16 är en kancellans. I detta exemplar ingår båda varianterna av plansch X. Arbetet utkom i tio häften till vilka Peter Åkerlund (1835-71) gjorde de fina illustrationerna, samtliga i färg och litograferade av A. J. Salmson. Elias Fries (1794-1878) var förutom professor i botanik vid Uppsala universitet även prefekt över Uppsala botaniska trädgård och museum. Hans viktigaste insatser var inom mykologin där han spelade en central roll även internationellt. Detta är ett av de charmigaste av 1800-talets svenska vetenskapliga planschverk.

9. **Förslag till förbättrade kyrkosånger.** Till kongl. maj.t i underdånighet uppgifvit af den för detta ändamål förordnade komité. Sthlm, J. P. Lindh, 1814. 8:o. Grav. titelblad,(8),622,(1) s. Samtida hfrbd med trevligt guldornerad rygg och ljusbrun titeletiket samt gula snitt. Ryggen något blekt med ytligt nötta falsar. Titelbladet och de första sidorna ganska lagerfläckiga, därefter mer moderat lagerfläckig inlaga. Johan Adam von Gerdtens grav. exlibris på bakpärmens insida och hans fint ritade självporträtt i bläck på frampärmens insida, med senare anteckning om honom. ⋆3000

I psalmkommittén ingick bland andra J. G. Oxenstierna, G. J. Adlerbeth, F. M. Franzén, C. von Rosenstein, C. G. af Leopold och J. O. Wallin. Efter föreliggande kompromissförslag tog Wallin saken i egna händer och omarbetade psalmboken fullständigt och fick 1819 sin version stadfäst av kungen. Johan Adam von Gerdten (1767-1835), född i Finland, var kammarpage hos Gustav III, kapten vid storamiralens regemente; slutligen överstelöjtnant i armén. Han var även verksam som landskapsmålare och ”utövar lyckligt konsten och är en av dess varmaste tillbedjare”, som Boye uttrycker det i sitt ”Målare-lexikon”. von Gerdten använde två exlibris, det här förekommande visar en vingad, lagerkrönt genius, med lyra i handen som vilar, stödjande sig med högra armen mot en pansarrustning, omgiven av vapensköld, böcker, pergamentsrulle, målarpalett m.fl. attribut. Exlibriset är möjligen stucket av Heland. I några brev till Pehr Tham i Wallmarkska brevsamlingen i Kungliga biblioteket har von Gerdten i stället för underskrift ritat sitt självporträtt, liksom han gjort i denna bok.

10. (GRIPENHIELM), E. FIGRELIUS. **De statuis illustrium romanorum**. Liber singularis. Sthlm, J. Janssonii, 1656. Liten 8:o. (16),144,143-74,177-327,(9) s. + SCHEFFERUS, J. **De antiquorum torquibus**. Syntagma. Sthlm, J. Janssonii, 1656. Liten 8:o. (4),62 s. Fint samtida pergamentband med handskriven ryggtitel och pärmar med blindpressad ramlinje. Stänkta snitt. Delvis lätt bruntonad. Små rostfläckar på s. 61, 64 och 104. Oskuren yttermarginal på s. 289-96. Äldre biblioteksstämplar på frampärmens insida. På frampärmen de svartpressade initialerna ”BFVL”. Titelbladets baksida med en gammal vapenstpl med initialerna ”BFHVL” överst. Fint ex. ⋆9000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 329 respektive 825. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 1585, noten, för det andra arbetet. Edmund Gripenhielm (1622-75) hette Figrelius innan han adlades 1660. Han utnämndes efter en lång bildningsresa i Europa till professor i historia vid Uppsala universitet 1650 och blev riksråd 1673. Han var dessutom Karl XI:s lärare. Föreliggande verk behandlar den romerska skulpturen och är Sveriges första tryckta konstvetenskapliga arbete. Enligt Sten Lindroth är den ”typisk för genren, imponerande främst som lärdomsprov. Figrelius har gått igenom hela den tillgängliga antika litteraturen, textställen från grekiska och romerska författare flödar, också inskriftsmaterial använder han. Här

stod allt att inhämta i ämnet, systematiskt ordnat: de olika slagen av romersk skulptur, hur guda- och kejsarbilder dyrkades, vilka enskilda personer som hedrades med statyer och formella ting om känslornas uttryck i höjda händer (gestuosa manus). Utblickar ges mot Grekland och Orienten, religionshistoriska problem antyds. Plinius var en guldgruva, liksom Strabon, Suetonius och Plutarchos; bara sporadiskt öppnar Figrelius diskussion med moderna forskare. Fastän den antika skulpturen för tidens klassicism framstod som högsta norm, undviker han estetiska värderingar". Schefferus arbete behandlar "de gamles halsringar" enligt Lindroth.

11. [Gustav II Adolf] MIDDENDORP, F. R. **Justis exequialibus coelesti brabio coruscanti divo Gustavo Adolpho II magno** [=inledning]. Riga, typis Schröderianis, (1634). Folio. (1) s. Texten inom typografisk ram. Oskuren. Svag bruntoning i höger marginal. Fint ex. ⋆4800

Middendorp eller Mittendorf, "död 1657, berömmes i Phragmenii Riga literata, som en god latinsk poët", enligt Warmholtz. Mest känd är författaren för sin överdådiga hyllningsskrift till drottning Kristina tryckt i Riga 1652. Föreliggande dikt skrevs i samband med sorgehögtidligheterna i Riga med anledning av Gustav II Adolfs begravning i Stockholm.

12. [Gustav III] **Regi. Gustavo**. [=inledning]. (Rom), Congregationis de Propaganda Fide, 1784. Folio. (1),23,(1) blad. Med grav. vinjett på första bladet. Elegant om än lite nött rött halvsaffianbd med guldornerad rygg (Hedberg). Hörnen lite stötta. Inlagan ngt lager- och småfläckig. De sista bladen med lite gultonade fuktfläckar i texten. Med Fredrik Vult von Steijerns guldpressade pärmexlibris. ⋆18000

Vinjetten föreställer en medalj över Gustav III och är graverad av Gismondius efter en förlaga av Dom. Cunego. Märklig hyllningsskrift till Gustav III överlämnad vid ett av de tre besöken på Propaganda Fide under hans italienska resa, den 4 april 1784. Den består av hyllningskväden till "greven av Haga" på en mängd språk utfört på Propagandans eget missionstryckeri och med utgångspunkt i en dikt av G. J. Adlerbeth. Här trängs texter på både svenska, etiopiska, armeniska, kurdiska, etruskiska, malabariska, persiska, kinesiska och tibetanska m.fl. utgörande en imponerande sammanställning av tryckeriets typförråd och boken kan på goda grunder räknas som ett stilprov. Adlerbeth själv skrev i resedagboken: "Således lärer knappt någon monark blifvit berömd på flera tungomål än Gustaf III, och [...] ingen författare öfversatt på flera än jag" och kungen "upptog med utmärkt nöje denna smickrande surpris, och tog vidare stilgjuteriet i ögonsikte".

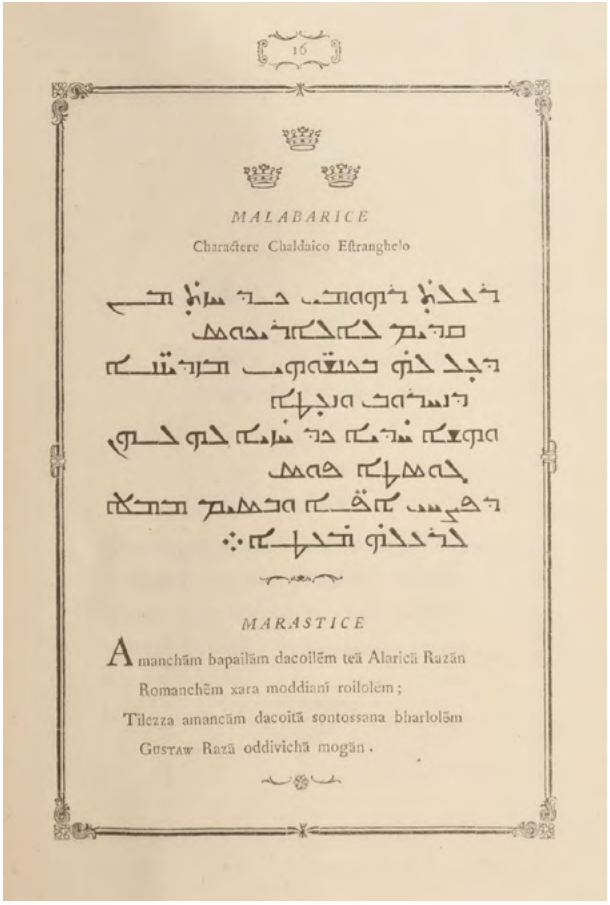
16

MALABARICE

Charactere Chaldaico Estranghelo

MARASTICE

Amanchām bapailām dacoilēm teā Alaricā Razān
Romanchēm xara moddianī roilolem;
Tilezza amancām dacoitā sontossana bharlolēm
Gustaw Razā oddivichā mogān.

13. [Gustav III] **Hypomnema Parmense in adventu Gustavi III Sveciae regis**. Parma, ex typographia regia [=J. B. Bodoni], 1784. Folio. (7,1 blank,1,1 blank),30,(1) s. Med grav. titelvinjett och grav. vinjetter på s. (3), 1 och 30. Elegant rött halvmarokängbd från 1900-talets första hälft

13 & 12.

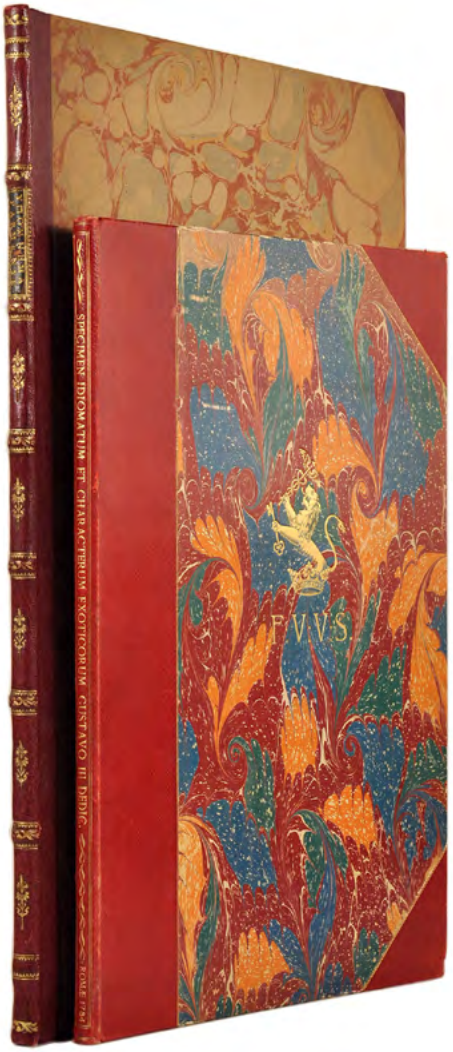

med upphöjda bind och guldornerad rygg samt fint inplacerad titeletikett från gammalt band. Fin inlaga. Titelbladet obetydligt solkigt. Med Adolfo Rasis små stplr på titelbladet. ⋆40000

Brooks Edizioni Bodoniane 247. En annan upplaga trycktes samtidigt i kvarto. Folioupplagan är ytterst sällsynt på bokmarknaden. Detta är Bodonis ståtliga hyllning till Gustav III när kungen besökte tryckeriet i Parma under sin italienska resa. Sten G. Lindberg skriver att kungen ”omkring den 1 maj avlade ett besök i Bodonis redan berömda officin. Den frejdade boktryckaren försatt inte detta tillfälle utan tryckte en särskild hyllning, Hypomnema Parmense, som uppvisar alla de typografiska särdrag, bokstavsformens elegans, sättningens balans och tryckets svärta, som berett sin mästare en alltjämt lysande rangplats bland Europas typografer”.

14. K. von HALBERSTADT & J. de SEGOVIA. **Concordantie maiores biblie tam dictionum declinabilium quam indeclinabilium de novo summa diligentia cum textu vise ac secundum veram orthographiam emendatissime excuse**. Basel, J. Amerbach & J. Petri & J. Froben, 1506. Folio. (444) blad. Fint om än ngt solkigt samtida svinlädersbd med upphöjda bind, blindlinjerad rygg, handpräntad ryggtitel, rikt blindpressad pärmdekor uppdelad i fält som inkluderar blommor, arabesker, vapensköldar och språkband. Med bevarade spännen. Bandet med enstaka små maskstygn, ryggen med några nagg överst och frampärmens hörn obetydligt skadade så att träpärmen syns marginellt. Applicerade registerlappar av målad pergament i yttre snittet vid vilka vardera en bokstav är skrivna på själva snittet. Försättsblad saknas och pärmarnas insidor med synliga träpärmar. Inlagan delvis med råkanter, enstaka småfläckar och några samtida anteckningar (blad i2 och Ff2). Några obetydliga små maskhål i början och på slutet, huvudsakligen i nedre marginalen. Gamla tillskrifter: ”Cartusiæ Buxheim” respektive ”Cartusiæ aulæ b. Mariæ in Buxheim” och ryggen med påklistrad gammal lapp med handskrivna biblioteksignа nedtill. Anders Perssons i Västerås lilla exlibrislapp. ⋆25000

VD16 C 4898. Adams Books printed on the continent of Europe 1501-1600 B1955. Första upplagan av konkordansen utkom 1485 och nya upplagor fortsatte att tryckas till 1500-talets andra hälft. Konrad von Halberstadt levde under 1300-talet, var domini-

kanermunk och slutade sin karriär som professor i teologi 1362. Johannes de Segovia (ca 1395-1458) sammanställde den andra delen ”Concordantie partium sive dictionum indeclinabilium totius biblie” som trycktes första gången 1476. Konrad Leonberg (ca 1460 till efter 1522) var redaktör för denna utgåva, liksom för den sexbands bibelupplaga, med kommentarer av Nicolas de Lyra, som framställdes av samma tryckare 1506-08. Dessa båda verk har samma format och typografi och var tänkta att komplettera varandra, men såldes även separat. Buxheims kartusiankloster ligger i södra Tyskland och dess bibliotek var ett av senmedeltidens största. Stora delar av handskrifts- och boksamlingen såldes på auktion 1883.

Cartusiæ Buxheim

15. KÖNIG, C. H. **Inledning til mecaniken och bygningskonsten**, jämte en beskrifning öfwer åtskillige af framledne commerce-rådet och commendeuren af kongl. Nordstjerne-orden hr. Polhem opfundne machiner. Sthlm, P. J. Nyström, 1752. 4:o. (8),183,(1) s. & 30 utvikbara grav. plr. Med två grav. vinjetter av Floding på titelbladet respektive s. 65. Samtida stänkdekorerat skinnbd med upphöjda bind, svartpressad ryggdekor och beige titeletikett. Röd- och blåstänkta snitt. Något nött rygg. Pärmarna med några ytliga skrapskador. Mycket fin och i princip fläckfri inlaga. Liten fuktfläck på yttre snittet på s. 41-48. Y-arket, s. 169-76, lätt bruntonat som vanligt. Plansch 3 med liten lagad reva och fläck i yttermarginalen, plansch 14 felbunden efter plansch 15 och plansch 17 felbunden efter plansch 26. En oidentifierad samtida prydlig stpl i titelbladets övre hörn. Fint ex. ⋆20000

Byggnadskonsten avhandlas på sidorna 65-104. Planscherna är numrerade I-XXVIII. Av ”Tab. XV” finns två planscher, den ena med tillägget ”pag 167”, den andra numrerad XV+. Det finns även två planscher numrerade ”Tab. XVI”, den ena av dessa har sidhänvisningen ”Pag: 167”. Carl Hindrich König (1726-1804) var elev till stadsarkitekten i Stockholm Johan Eberhard Carlberg, som han efterträdde 1773. Han var ämnessven i Vetenskapsakademien 1745 och undervisade vid Carlbergs privata arkitektskola samt ska ha arbetat för Polhem. Boken ”kan betraktas som en rådgivare för unga arkitekter i sådana väsentliga ting som t ex hållfasthetslära o materialkunskap” enligt ”Svenskt biografiskt lexikon” som också nämner att i ”de teoretiska avsnitten, stödjer K sin framställning på Blondels Cours d’architecture”. Den del av verket som beskriver Polhems mekaniska uppfinningar tillkom som en följd av ett beslut i Vetenskapsakademien 1744 om att sprida kunskap rörande dessa. Tanken var att Augustin Ehrensvärd skulle ha överinseende över projektet.

16. (NORDBERG, J.) **Konung Carl XII:tes historia**. I-II. Sthlm, Kongl. bok-tryckeriet respektive P. J. Nyström, 1740. Folio. Grav. porträtt,X LIV,748,449-50,751-923 s. & 1 grav. porträtt + (2),708,1-151 s. Med en mängd grav. illustrationer och träsnitt i texten. Två praktfulla samtida marokängbd med upphöjda bind, rikt guldornerade ryggar, ljust bruna titeletiketter och vackra klistermarmorerade snitt. Guldpräglade pärmbordurer och kantförgyllning. Pärmarna med Karl XII:s guldpressade krönta monogram i stort format. Ryggen till del 1 obetydligt naggad nedtill. Lätt lagerfläckiga inlagor på sina håll. Enstaka småfläckar, t.ex. i del 1 på s. 7-8 i nedre marginalen. Någon enstaka marginalanteckning. I del 1 en fuktfläck på s. 337-38 och även i nedre marginalen på s. 857-70 och 885-911. I andra delen fuktfläckar i övre marginalen på s. 147-82 och 197-360. I sista pagineringsföljden en expanderande fuktfläck i nedre yttre hörnet från s. 77 till slutet. Med stor stil är namnen Christina Leiditz och B. Hindric Ek skrivna nederst på titelbladen. Ur J. A. Almquists bibliotek med dennes exlibrisetiketter och Victor von Stedingks exlibris. ⋆25000

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 5954. Hesse Sveriges numismatiska litteratur 1408. Sista pagineringsföljden i del II består av ett detaljerat register. Kyrkoherden vid S:ta Klara och S:t Olofs församlingar i Stockholm, Jöran Nordberg, fick 1731 i uppgift av Kanslikollegium att skriva Karl XII:s historia. Han hyste påtagliga antipatier gentemot Voltaires "Histoire de Charles XII", vilket föranledde honom att förse sitt verk med sarkastiska noter riktade mot dennes framställning. Själv hade han deltagit som präst i de svenska fälttågen under karolinsk tid, varit krigsfånge i Ryssland och Karl XII:s biktfader i Ystad 1716-17. Nordberg har kommit att betraktas som den sista i raden av den svenska stormaktstidens rikshistoriografer menar "Svenskt biografiskt lexikon". Warmholtz var emellertid måttligt imponerad av författaren då han skrev att denne "var kanske en god theologus och predikant, men en mindre än medelmåttig historicus. Hans länge efterlängtade arbete emottogs med begärlighet, belöntes hederligen, men har icke wunnit kännares bifall". Arbetet översattes även till franska 1742 av Warmholtz själv och till tyska 1745-51 av J. H. Heubel. Christina Leiditz (född 1727) var gift med bruks-patronen Bengt Hindric Ek (1713-67) på Alster i Värmland.

17. OSIANDER, L. **Then christeligha kyrkiones historia/** d. Lucæ Osiandri, hwaruthi förhandlas om alla märkelige och namnkunnige saker/ som uppå sextonhundrade åhr/ räknades ifrån wår frälsares Jesu Christi födelse in til thenna tijdh/ uthi gudz församling öfwer wijdha werlden sigh tildraghit hafwa.

Häruthi författas och alla keysares/ konungars/ potentaters/ som i medler tijdh lefwat hafwa/ bedriffter/ särdeles the som Christi församling och thet andelighe wäsendet angå: item/ the romerska påfwars/ och andre biskopars och fäders handlingar: martyrers lefwerne och affgång: kättares och falska lärares ursprung/ och huru the äre fördömde wordne: thesslijkes om alle concilier/ möten och sammankomster/ och hwad ther på är förhandlat och beslutit: såsom och om the christnes häfftige förtryck och förfölielser/ som the utaff omilde tyranner hafwa uthstått. Sönderskifftat uthi tre tomos eller deelar. [...] uthtolkat aff Erico Schrodero. I-III:1-2. Sthlm, uthgången och publicerat aff translatoris eghen typographia, 1635. Folio. (2),859,(1 blank,22,2 blanka) + (2),802,(16,2 blanka) + (2),64,64-67,69-384 + (2),293,292-93,296-372,(10) s. Titelsidorna tryckta i rött och svart. Ståtligt om än ngt nött samtida svart skinnbd med upphöjda bind och vacker blindpressad pärmdekor samt bevarade fint utarbetade spännen. Bandet med små skinnskador i frampärmens nederkant och i hörnen där träpärmarna tittar fram. Delvis lager- och småfläckig samt bruntonad, flera blad hårt bruntonade. Bläckfläckar i första delen på s. 87-90, 103, 146, 226, 255 och 428-29 samt en fläck med litet hål på s. 13. Rostfläck på s. 158, bortrivna hörn på s. 153, 361 och 385, det senare med lagning och liten textförlust. Reva i nedre marginalen på s. 253 och två registerblad skadade i övre marginalen. Första delens andra hälft fuktskadad i övre hörnet. I andra delen en reva på s. 399 och nämnvärda fläckar på s. 474-76, 494 och 575-98 samt de sista registerbladen. Fuktrand i övre marginalen på s. 550-674. Del III:1 lätt fuktskadad i övre marginalen och med lagerfläckar på s. 91-94 och 161-64. Marginalrevor på s. 121 och 381. Del III:2 med reva på s. 219, rostfläck på s. 304 och fuktfläck i övre hörnet från s. 351 till slutet. Christophorus Aurivillius namnteckning daterad "Gevalia" 1692 och Peter Bolinders namnteckning med uppgiften att han köpt boken från Aurivillus stärbhus. Med tryckt gåvoexlibris "Till Stockholms nations bibliothek af A. Wiborg" och stplr från Stockholms nationsbibliotek i början och slutet. De två registerbladen Zzz3-4 i slutet av den andra delen saknas. *6000

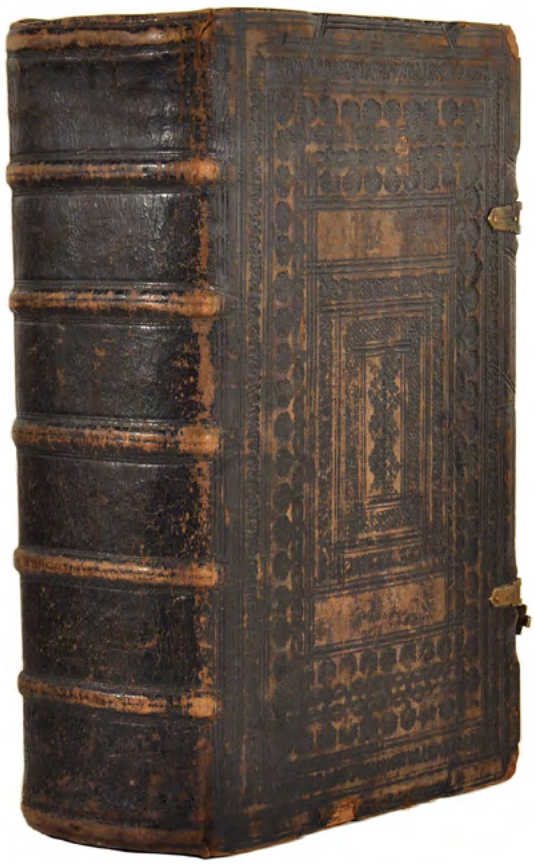

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 667. Författaren som var hovpredikant i Würtenberg dog 1604 och kyrkohistorien är skriven fram till 1601. Ericus Schroderus (1575-1647) var, tillsammans med brodern Johan Skytte, lärare åt prins Karl Filip och utsågs 1612 till korrektor över kronans tryck med tillägget att han skulle låta översätta sådant som kunde anses nödvändigt, vilket 1622 befästes med titeln translator regius. Han grundade senast 1634 ett eget tryckeri och agerade själv förläggare för många av sina översättningar med hjälp av frikostiga anslag från statskassan, genom den så kallade ”bibeltryckstunnan”. ”Svenskt biografiskt lexikon” skriver att det är troligt att Schroderus ensam gav upphov till fler trycksidor än vad som sammanlagts hade tryckts i Sverige under hela 1500-talet! Christopher Aurivillius (1652-1709) prästvigdes 1680 och var rektor vid Gävle gymnasium innan han 1689 fick en kyrkoherdetjänst.

18. (PRAHL, N.) **Det menskliga lifwets obeständighet**. Eller samtal, imellan döden och människor af allehanda stånd. Öfwersatt ifrån danska språket. Falun, P. O. Axmar, 1807. 4:o. 79 s. Träsnittsvinjett på titelbladet. Med 38 stora träsnittsillustrationer i texten. Häftad i solkigt och nött samtida gråpappersomslag med trasig rygg och lite gammalt bläckkludd. Ngt bruntonad och med spridda fläckar. Fläckar på s. 33-34, marginalreva på s. 41-42, småhål p.g.a. tunt papper på s. 65-66 och små revor i nedre marginalen på s. 75-78. Sista bladet med längre reva närmast ryggen och ett par längre lagade revor. På titelbladet ett runt stämpelliknande ”S”, Joh. Petter Sandströms överstrukna namnteckning och Erik Pettersons signatur. ⋆7500

Originalet med titeln ”Det menneskelige livs flugt, eller døde-dands” trycktes första gången i Köpenhamn 1762. Bibliotheca danica nämner inte de svenska översättningarna. Den första svenska upplagan trycktes i Stockholm 1777 och den sista i Falun 1822. Märkligt illustrerad dödsdans med samtal emellan döden och domaren, döden och jägaren, döden och turken, döden och barnen etc. Vinjetten på titelbladet föreställer två dödskallar med en kommentar vars andemening ofta återfinns som inskrift på gamla benhus: ”Wälj läsare, bland dessa båda; och gissa sedan om du kan, hwem warit hafwer öfwerman, och öfwer annan ägt at råda”.

19. **Relation om dhen herlige victorie,** som dhen högste gudh hans kongl. mayst. aff Swerige och dhesz rättmätige wapn emoot konungen aff Danmarck förleden den 4 decemb. 1676 uthi dhet under Lund förelupne slaget nådigst förlähnt hafwer. Medh en nogare förteckning än för detta på alla eröfrade estandarder och fahnor/ dheslijkest inbrachte fångar; så ock medh hwad accord Helsingborgz slott kort effter dhetta slaget til dhe swenske sigh gifwit hafwer. Sthlm, N. Wankijff, (cirka 1676). 4:o. (18,2 blanka) s. Trevligt mönstrat pappbd från 1900-talets början med mörkröd titeletikett i skinn på frampärmen. Lätt nött rygg. Gammal bläckpaginering. En del lagerfläckar, mest i övre marginalen. De sista sidorna med tilltagande fuktrand i nedre marginalen. ⋆7500

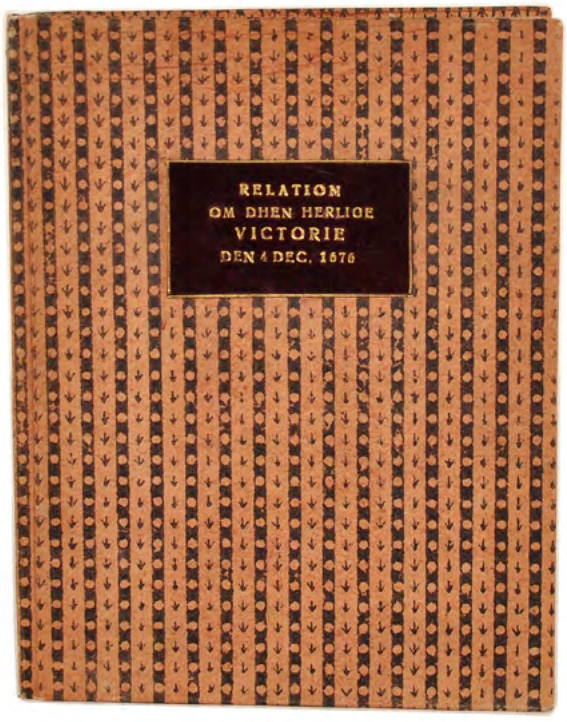

Klemming Sveriges krig s. 195. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 5006. Cappelin Hvar finns Skåne beskrifvet s. 75. Trycktes även på tyska. Med listor över 19 erövrade standar och 40 dito fanor samt de tillfångatagna danska militärerna, bland annat sju trumpetare och en pukslagare.

20.

20. RUDBECK, O. **Olf Rudbeks Atland eller Manheim** dedan Japhetz afkomne/ de förnämste keyserlige och kungelige slechter ut till hela werlden/ henne att styra utgångne äro / så och desse efterföliande folck utogade/ nembligen skyttar/ borbarn/ asar/ jettar/ giotar/ phryger/ trojaner/ amatzor/ traser/ lyber/ maurer/ tussar/ kaller/ kiempar/ kimrar/ saxer/ germen/ swear/ longobarder/ wandaler/ herular/ gepar/ tydskar/ anglar/ pasktar/ danar/ siökampar/ och flera de som i werket wisas skola. Olavi Rudbecki Atlantica sive Manheim vera Japheti posterorum sedes ac patria, ex qua non tantum monarchæ & reges ad totum fere orbem reliquum regendum ac domandum, stirpesque suas in eo condendas, sed etiam scythæ, barbari, asæ, gigantes, gothi, phryges, trojani, amazones, thraces, libyes, mauri, tusci, galli, cimbri, cimmerii, saxones, germani, svevi, longobardi, vandali, heruli, gepidæ, teutones, angli, pictones, dani, sicambri, aliique virtute clari & celebres populi olim exlerunt. (I). Uppsala, H. Curio, "1675" (1677-81). Folio. Front,(8),891,(1) s. + **De viri clarissimi dn. Olavi Rudbeckii Atlantica diversorum testimonia**. U.o., (1681). Folio. (2),8,(1 blank,1) s. Vackert rött marokängbd från 1700-talets andra hälft med upphöjda bind och rikt guldornerad rygg samt förgyllda ramverk, kantdekor och inre denteller på pärmarna. Helt guldsnitt. I modernare kassett. Inlagan med några få småfläckar. Titelbladet förstärkt i inre marginalen, liten välgjord lagning i dess nedre marginal, liksom av en reva. Lagning i yttermarginalen på s. 569. Lagning med förlust av någon bokstav på s. 788. Med grav. exlibris för Bibliotheca Lindesiana, Thore Virgins guldpressade pärmexlibris och namnteckning daterad den 25 november 1948. Sista bladet "Ad bibliopegos" i "Atland" saknas som ofta. ⋆25000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 784. Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 1229. Lindberg Swedish books 33. Bibliotheca Rudbeckiana 704, variant A. I princip samma sättning som första odaterade upplagan, men s. (1-8) är omtryckta hos Curio 1681. Årtalet 1675 är felaktigt och enligt Johannes Rudbeck sannolikt ditsatt för att en tidigare upplaga skulle kunna framvisas då man kallade variant B för en andra upplaga. Variant A är sällsynt enligt Johannes Rudbeck. Rörande "Testimonia" skriver denne: "S. 1-8 äro ej så ovanliga, men av titel- o. slutbladen äro blott 18 ex. kända". Denna volym är en del ur den tyvärr splittrade Atlanticasviten från Bibliotheca Lindesiana, vilken härrörde från De la Vallieres bibliotek och genomgående var bunden i röd marokäng från 1700-talet. Den sviten såldes första gången 1783 och tillhörde senare Beckford och är omnämnd i Bibliotheca Rudbeckiana. Bibliotheca Lindesiana byggdes upp av familjen Lindsay, i synnerhet av den tjugofemte och tjugosjätte earlen av Crawford, Alexander William Crawford Lindsay och James Ludovic Lindsay. Biblioteket kom att innehålla över 200000 titlar och delar av samlingarna försåldes på en rad auktioner under 1800-talets slut. Dessa försäljningar var några av de viktigaste bokauktionerna i England under 1800-talet. Avyttringar har skett även under 1900-talet och återstoden av samlingen förvaltas idag av Skottlands nationalbibliotek.

21. (RÅLAMB, Å.) **En liten och kårt hand-bok, utaf adelig öfning,** at bruka wid många tilfällen til stor hjälpreda i åtskilliga mål, hwars innehåll på andra sidan förmäles. Med kgl. maj:s allern. privil. å nyo uplagd, tilökt och förbättrad. Sthlm, L. Salvius, 1769. 12:o. (288) s. Samtida nött skinnbd med upphöjda bind. Bevarat metallknäppe på frampärmen men läderbandet från bakpärmen är defekt och spännet saknas. Spridda lager-, fukt- och småfläckar. Tillskrift på bakpärmens insida: "Denna lathund, eller handbok. Tillhör Jacob Wahlqvist Walla i Klinte". ⋆3500

Du Rietz Gastronomisk spegel 17 nämner inte denna upplaga. Handboken, som bygger på Åke Rålambs "Adelig öfning", utkom första gången i denna form 1729 och sedan i många upplagor under 1700- och 1800-talen. Bl.a. ingår i slutet "Instruction för en hushållare", "En kort spis-ordning" och "Memorial på allahanda slags salater" samt "Kött på åtskilligt maner at insalta". Huvuddelen av boken består däremot av tabeller för ränteuträkning, omräkning mellan daler och öre m.m. dylikt. Valla är en gård nära Klintehamn på Gotland med ett tillhörande Valla änge.

22. SEWRIN, C. A. B. **Hilaire et Berthille**; ou la machine infernale de la rue S. Nicaise par C. A. B. Sewrin, auteur de Brick-bolding, etc.... Orné d'une jolie gravure. Paris, Dentu, 1801. 12:o. Grav. front,(4),268,(4) s. Fint marmorerat klbd med tegelbrun titeletikett i marokäng (Hedberg, osignerat, 1936). Den helt oskurna inlagan lite lagerfläckig och med några små marginalnaggar. Titelbladet med G. A. Reuterholms namnteckning daterad "Brüxelles a 13 aout 180" där den sista siffran i årtalet saknas p.g.a. nagg. ⋆3750

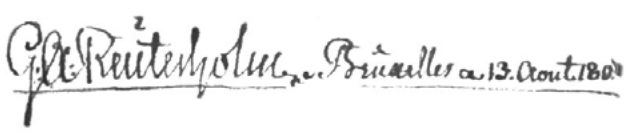

De avslutande fyra opaginerade sidorna utgörs av en förlagskatalog från Dentu. Den 24 december 1800 utfördes i centrala Paris ett attentat mot Napoleon. Tio personer omkom när en kraftig bomb eller s.k. "helvetesmaskin" sprängdes då Napoleon, som själv undkom oskadd, passerade på väg till en operaföreställning. Attentatet var ett verk av rojalistiska kretsar men Napoleon utnyttjade situationen för att misskreditera jakobinerna. På s. 193-268 avtrycks "Notes, discours; rapports et autres pièces relatives à l'attentat du 3 nivôse". Den graverade frontespisen avbildar explosionen. En holländsk utgåva utkom året därpå. Boken är en roman där detta aktuella terrorattentat vävts in i handlingen. Politikern Gustaf Adolf Reuterholm (1756-1813) var den som egentligen regerade i Sverige under Gustav IV Adolfs minderårighet. Han levde sedan ett kringflackande liv på kontinenten. Stora delar av hans omfattande bibliotek såldes på auktion i Stockholm 1819.

23. **Sweriges rijkes siö-lagh:** som aff then stoormäcktigste/ höghborne förste och herre her Carl then elfte/ Sweriges Giöthes och Wendes konung och arff-förste/ stoor-förste til Finland/ hertigh uthi Skåne/ Estland/ Lijfland/ Carelen/ Brehmen/ Vehrden/ Stettin-Pommern/ Cassuben och Wenden/ förste til Rügen/ herre ofwer Ingermanland och Wissmar; så ock pfaltz-grefwe wijdh Rhein i Beyeren/ til Gülich/ Clewe och Bergen hertigh/ &c. stadgat wardt åhr effter Christi byrd ett tusende sex hundrade sextijonde och siunde. Sthlm, G. Hantsch, 1667. 4:o. Grav. front,(12),120,(16) s. Titelbladets baksida med träsnitt föreställande stora riksvapnet flankerat av lejon. Samtida något fläckigt pergamentband med infärgade snitt. Eftersättsblad urrivet. Interfolierad med fina skrivpappersblad, vilka dock saknar anteckningar. Spridda småfläckar, även skrivbladen något lagerfläckiga. Den graverade frontespisen skuren invid plåtkanten och fint uppfodrad på tjockt samtida skrivpapper. Titelbladet med litet hål och det och de första sidorna lite bruntonade samt med liten fuktrand i övre marginalen. Från s. 85 en liten fuktfläck i översta marginalen. Registerbladen något bruntonade. Bra ex. ⋆12000

Collijn Sveriges bibliografi 1600-talet 490. En ny upplaga utkom redan 1668. En tysk översättning utgavs i Wismar 1670 och Loccenius översatte lagen till latin 1674. Den fina och ovanliga graverade frontespisen "Sweriges rijkes siö rätt" med ovalt porträtt av Karl XI och Stockholm i bakgrunden är osignerad. Hierta gissade på Hartmann eller Padtbrugge. Den svenska sjölagen av år 1667 ersattes först 1864 och i Finland 1873. Lagen byggde på förarbeten av Hendrick de Moucheron som utmynnade i ett förslag som en kommission under Seved Bååts ledning framlade 1665. Detta förslag bearbetades sedan av Johan Paulin Olivekrans och stadfästes av förmyndarregeringen den 12 juni 1667.

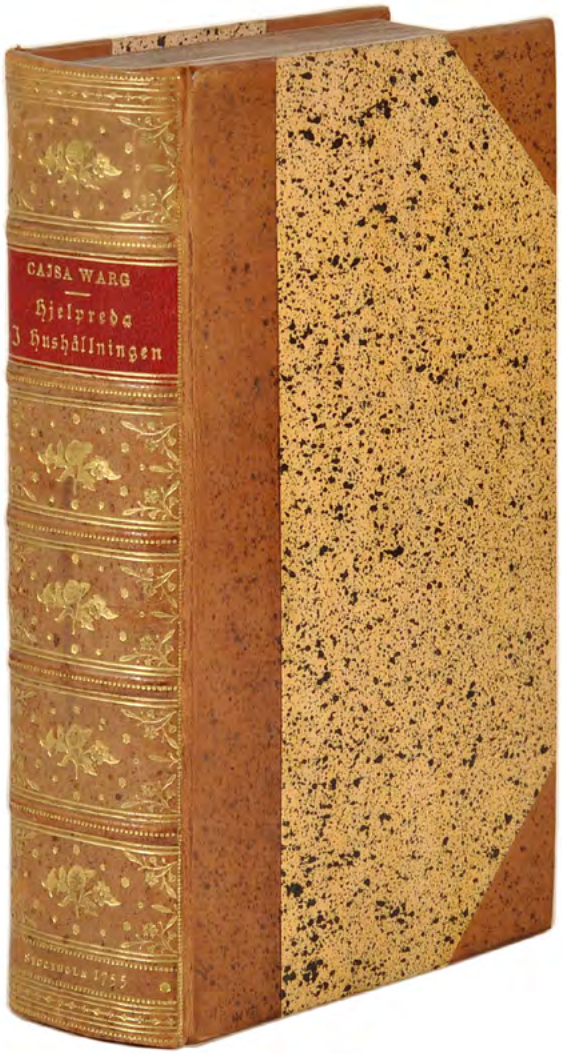

24. (WARG, CAJSA) **Hjelpreda i hushållningen för unga fruentimber**. Sthlm, L. L. Grefing, 1755. 8:o. Front,(10),738,(20) s. Fint ljusbrunt stänkdekorerat och lackat hfrbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och röd titeletikett av marokäng (Hedberg). Stänkta snitt. Ryggen helt obetydligt blekt och med någon liten fläck. Inlagan med spridda, lite fläckiga blad och mot slutet en svag fuktrand upptill. Titelbladet och frontespisen lite solkiga. Sidorna 461-64 är hämtade från ett annat, aningen fläckigare ex. Med Ebba Rudbecks namnteckning på försättsbladet daterad 1896. *25000

Du Rietz Gastronomisk spegel 33. Leijonhufvud & Brithelli Kvinnan inom svenska litteraturen s. 174. Den graverade frontespisen av Pehr Geringius avbildar en interiör från ett stort herrskapskök. Första upplagan, nya upplagor av denna den mest klassiska av svenska kokböcker utkom 1759, 1762, 1765, 1770, 1773, 1780, 1781, 1790, 1795, 1800, 1809, 1814 och 1822 samt översattes till tyska första gången 1772 och estniska 1781, enligt uppgift Estlands första tryckta kokbok. Ebba Rudbeck (1877-1963) var född Malmborg och gifte sig 1896 med bokhistorikern Johannes Rudbeck. Tidigt och fint Hedbergsband.

25. VASTOVIUS GOTHUS, J. **Ioannis Vastovii, Gothi, Vitis Aquilonia, sive vitae sanctorum regni Sveo-Gothici**. Emendavit et notis illustravit Ericus Benzelius filius. Uppsala, J. H. Werneri, 1708. 4:o. (26),160 s.,1-76 spalter,77-84 s. Vackert och välbevarat samtida skinnbd med upphöjda bind, rikt guldornerad rygg och ljusröd titeletikett i marokäng. Stänkta snitt. Spridda lagerfläckar, dock fler i avsnittet med spalter. En skur små bläckfläckar i övre marginalen på s. 81. Tre maskhål, varav ett i texten på s. 91-92 och 99-100. Ett tiotal ytterligare blad med mindre maskhål vilka dock inte stör texten nämnvärt. Litet rosthål i spalt 18-19. Med L. F. Rääfs exlibris. Bra exemplar. *5000

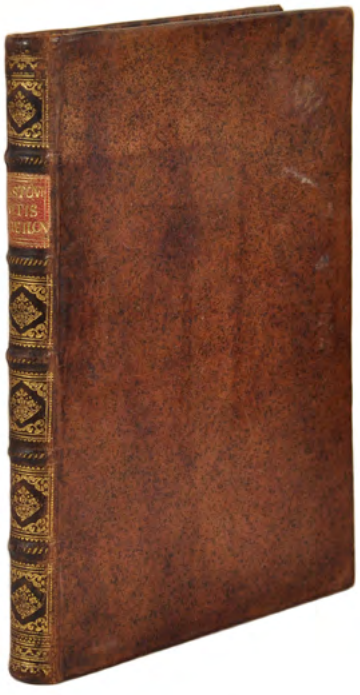

Warmholtz Bibliotheca historica Sueo-Gothica 1660, noten. Den svenska katoliken Johannes Vastovius följde Sigismund till Polen och blev dennes hovkaplan samt bibliotekarie i Krakow. Hans bok om svenska helgons leverne, som enligt Bring bygger på ganska ingående forskningar, utkom första gången i Köln 1623. Den behandlar skandinaviska "helgon" från biskop Hubertus på 800-talet till den s.k. Wiks-Pilt år 1525, av vilka flertalet aldrig blivit beatifierade, än mindre kanoniserade. Originalet blev tidigt sällsynt och utgavs av Erik Benzelius d.y. i en ny, kommenterad utgåva. Benzelius uteslöt påvebreven, men lät behålla originalets dedikation till Sigismund, dock med en lämplig reservation till läsarna.